

Свіцельська Вікторія Вікторівна
аспірант кафедри обліку і аудиту
Житомирський державний
технологічний університет
Україна, м. Житомир

ОЦІНКА ЗА ІСТОРИЧНОЮ СОБІВАРТІСТЮ ЧИ СПРАВЕДЛИВОЮ ВАРТІСТЮ – ДИЛЕМИ ОЦІНКИ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

The article presents advantages and disadvantages valuation of historical cost and fair value considering the reliability and comparability and economic content which the valuation gives for the users of financial statements.

В процесі створення та обміну матеріальних благ виникає вартість, яку намагаються оцінити економісти. Визначення вартості є однією з найскладніших і найбільш дискусійних проблем в сфері економічної науки і практики. Труднощі оцінки пов'язані з природою економічних явищ, оскільки більшість з них не мають об'єктивного вимірника, а лише вимірники нереального характеру (уявні). Об'єктивною і реальною мірою економічних явищ виступає грошовий вимірник. Грошовим вимірником явищ на мікроекономічному рівні займається бухгалтерський облік, який концентрує свою увагу на визначенні вартості економічних ресурсів, які використовуються в господарській діяльності підприємства.

Серед вчених і науковців постійно виникають дискусії стосовно вибору методу оцінки за історичною собівартістю чи справедливою вартістю. Проблема вибору методу оцінки необхідно аналізувати в контексті того, яку роль повинна відігравати фінансова звітність. Представлені в звітності дані повинні допомагати широкому колу користувачів при прийнятті рішень.

Важливою перевагою оцінки за історичною собівартістю є легкість її перевірки (на основі первинних документів), а також об'єктивізм. Крім того, для оцінки за історичною собівартістю можна виділити ряд характерних важливих переваг, зокрема:

1) можливість перевірки результатів – основою оцінки є первинні документи, перевірити достовірність яких може бухгалтер;

2) об'єктивність – означає відсутність (або наявність незначної частини) суб'єктивних оцінок і розрахунків;

3) простота виміру;

4) зрозумілість отриманих результатів як для оцінщиків, так і для користувачів такої інформації;

5) відносно низькі витрати на отримання інформації;

6) легкість перевірки – проведення аудиту;

7) відповідність податковому регулюванню;

8) достовірність отриманих результатів оцінки.

Таким чином, при оцінці за історичною собівартістю для певного об'єкту оцінки існує одна, правильно визначена ціна придбання або собівартість виготовлення. Вищенаведені характерні риси такої оцінки забезпечують виконання бухгалтерським обліком контрольної функції в вузькому аспекті, зокрема в частині збереження майна власника.

Однак варто відмітити, що оцінка за історичною собівартістю має також свої недоліки, до яких, на нашу думку, можна віднести:

– чутливість до зміни інфляції;

– швидку втрату актуальності;

– відсутність вимірників для певних операцій;

– неможливість оцінки результатів інвестицій.

Іншим методом оцінки активів і зобов'язань є оцінка за справедливою вартістю, яка може надавати різного економічного змісту об'єктам, що оцінюються, в залежності від прийнятого для потреб оцінки вимірника.

Якщо справедлива вартість визначається на активному ринку, то вона відповідає ринковій вартості, для якої характерною є висока достовірність та об'єктивність – перший рівень в ієрархії важливості вхідних даних. Проте, в ситуації коли активний ринок відсутній – що спостерігається для багатьох складових майна підприємства – справедливу вартість треба визначити, через що її достовірність зменшується зі збільшенням частки даних, які відсутні у вільному доступі.

На нашу думку, в якості переваг оцінки за справедливою вартістю можна зазначити наступні:

– на відміну від оцінки за історичною собівартістю дана оцінка відображає майбутні економічні вигоди;

– використання справедливої вартості для оцінки активів і зобов'язань може викликати зміни вартості, яка зазначається в фінансовій звітності – зміни відображають зміни ціни і ризиків, пов'язаних з даним об'єктом;

– відображає актуальні ринкові умови;

– забезпечує порівняність вартості фінансових інструментів, придбаних в різний час;

– інформація, яка визначена на основі справедливої вартості надає інвесторам кращу інформації стосовно ринкової ситуації.

Натомість до недоліків оцінки за справедливою вартістю варто зарахувати:

– віднесення до можливої вартості;

– передбачає значні витрати на отримання інформації;

– необхідність постійної ідентифікації активного ринку;

– обмежена порівнюваність;

– неможливість здійснення безпосереднього контролю;

– суб'єктивізм технік встановлення вартості;

– обмежена зрозумілість.

Таким чином, відмінність можливих вимірників для оцінки показує, що вартість однієї і тієї ж складової майна в

однакових умовах може значно відрізнятись в залежності від вибраного способу її визначення. В результаті це може сформувати різні картини майнової та фінансової ситуації діяльності підприємства. В сучасних умовах ризику і невпевненості стає необхідним вміння передбачати майбутнє та оцінки власних можливостей підприємства.

Це вимагає створення окремими підприємствами відповідної інформаційної системи, яка стане основою для управління підприємством.